

334/27.04.11 - Daňový režim příjmu plynoucího fyzické osobě ze zpětného odkupu dluhopisu před splatností

PŘÍSPĚVEK UZAVŘEN

Předkládají: Radek Novotný, daňový poradce, č. osvědčení 2986

Jiří Pecka, daňový poradce, č. osvědčení 4292

Situace

Zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů (dále jen "ZDP") výslovně neupravuje daňový režim fyzické osoby, které plyne příjem ze zpětného odkupu dluhopisu před splatností od emitenta, který je českým daňovým rezidentem. Cílem tohoto příspěvku je vyjasnit otázky, které mohou v praxi při zpětném odkupu dluhopisu emitentem vzniknout. Pro účely tohoto příspěvku předpokládáme, že dluhopis byl vydán v České republice, tj. řídí se zákonem č. 190/2004 Sb., o dluhopisech (dále jen "zákon o dluhopisech"). Předmětem tohoto příspěvku není situace, kdy dochází ke splacení dluhopisu, to včetně předčasného splacení (viz část 0 níže).

Právní úvod do problematiky

Dle § 19 odst. 2 zákona o dluhopisech je emitent oprávněn splatit dluhopis před jeho splatností, pokud to připouští a vymezují emisní podmínky. Předčasné splacení dluhopisu může v souladu s § 19 odst. 3 zákona o dluhopisech žádat také držitel dluhopisu, pokud to připouští emisní podmínky nebo stanoví-li to zákon o dluhopisech. V obou těchto případech se jedná o předčasné splacení dluhopisu, kdy tento dluhopis zaniká.

Kromě předčasného splacení zákon o dluhopisech umožňuje, aby emitent dluhopisu nabyt (například koupí) vlastní dluhopis. V souladu s § 20 odst. 1 zákona o dluhopisech takto nabyté vlastní dluhopisy nezanikají, pokud emitent nerozhodne jinak. Pro účely tohoto příspěvku pod pojmem "zpětný odkup" rozumíme situaci, kdy emitent pořídí na základě kupní smlouvy vlastní dluhopis ve smyslu § 20 zákona o dluhopisech.

Zpětný odkup podle ZDP

Dle § 8 odst. 2 písm. a) ZDP se za příjem z kapitálového majetku považuje rozdíl mezi vyplacenou jmenovitou (nominální) hodnotou dluhopisu a emisním kursem při jeho vydání. Předmětné ustanovení dále uvádí, že v případě zpětného odkupu se místo jmenovité hodnoty použije cena zpětného odkupu. Podle § 8 odst. 3 ZDP je takto definovaný příjem, pokud plyne ze zdrojů na území České republiky, samostatným základem daně pro zdanění zvláštní sazbou daně (§ 36).

Dle § 36 odst. 2 písm. a) ZDP se uplatní zvláštní sazba daně ve výši 15 % na rozdíl mezi vyplacenou jmenovitou hodnotou dluhopisu a emisním kurzem při jeho vydání. Ustanovení § 36 však již neuvádí, že v případě zpětného odkupu se místo jmenovité hodnoty použije cena zpětného odkupu.

Klasifikace příjmu plynoucího ze zpětného odkupu

Pro určení daňového režimu příjmu ze zpětného odkupu dluhopisu je klíčové, zda se ve smyslu ZDP jedná o úrokový příjem plynoucí z držby cenného papíru, příjem z prodeje cenného papíru či o jinou, speciální kategorii.

Potenciální klasifikace jako úrokový příjem

V souvislosti s příjmy úrokového charakteru používá ZDP primárně dva pojmy, a to pojem "úrok" a "úrokový příjem". Podíváme-li se do systematiky používání těchto pojmů, zjistíme, že ZDP používá tyto pojmy jako ekvivalentní (viz například "úrok ze směnky" dle § 8 odst. 1 písm. h) ve srovnání s "úrokovým příjmem ze směnky" dle § 8 odst. 3, případně také textace v § 38 odst. 2).

Příjmy z kapitálového majetku dle § 8 odst. 1 písm. a) jsou, mimo jiné, úroky a jiné výnosy z držby cenných papírů. Ustanovení § 8 odst. 2 písm. a) ZDP, ve kterém je uveden příjem ze zpětného odkupu, je uvedeno návěťím: "Za příjmy z kapitálového majetku se dále považují". Vzhledem k existenci slůvka "dále" lze usuzovat, že účelem odstavce 2 je rozšířit výčet příjmů z kapitálového majetku uvedený v odstavci 1.

S ohledem na výše uvedené jsme toho názoru, že dle jazykového a systematického výkladu příjem plynoucí fyzické osobě v souvislosti se zpětným odkupem dluhopisu nepředstavuje úrok, respektive úrokový příjem ve smyslu ZDP. V této souvislosti je vhodné uvést, že podle judikatury Nejvyššího správního soudu (např. 7 Afs 91/2010-131) představují další výkladové metody, například výklad teleologický (výklad účelu a smyslu právní normy) nebo výklad historický (úmysl zákonodárce) pouze doplňkové metody a jejich význam nelze přeceňovat. Nejvyšší správní soud naopak klade důraz na výklad jazykový, systematický a logický.

Výše uvedený závěr ostatně do jisté míry podporuje také právní režim, neboť z právního pohledu fyzická osoba obdrží příjem z titulu prodeje cenného papíru a nikoliv výnos z dluhopisu ve smyslu § 16 zákona o dluhopisech.

Potenciální klasifikace jako příjem z prodeje

Jak je uvedeno výše, z právního pohledu realizuje fyzická osoba v případě zpětného odkupu dluhopisu příjem z prodeje cenného papíru. Nicméně, vzhledem k výše popsané systematice ZDP je nesporné, že příjem ze zpětného odkupu v případě fyzické osoby nepředstavuje příjem z prodeje cenných papírů ve smyslu v § 10 odst. 1 písm. b) ZDP. Při přijetí opačného výkladu by nebyla nutná speciální úprava v § 8 odst. 2 písm. a) ZDP.

Speciální kategorie příjmu

Lze uzavřít, že v případě zpětného odkupu fyzická osoba z daňového pohledu nerealizuje ani úrokový příjem plynoucí z držby cenného papíru, ani příjem z prodeje cenného papíru. Tento příjem představuje speciální kategorii příjmu, který je definován v § 8 odst. 2 písm. a) ZDP jako "rozdíl mezi cenou zpětného odkupu dluhopisu a emisním kursem při jeho vydání".

Daňový režim zpětného odkupu

S ohledem na systematiku ZDP je nutné podrobit oddělené analýze daňový režim příjmu plynoucího ze zpětného odkupu dluhopisu českému daňovému rezidentovi a českému daňovému nerezidentovi.

Fyzická osoba – český daňový rezident

Jak bylo uvedené výše, dle § 8 odst. 3 ZDP je příjem uvedený v § 8 odst. 2 písm a) ZDP, pokud plyne ze zdrojů na území České republiky, samostatným základem daně pro zdanění zvláštní sazbou daně (§ 36). Daňový režim příjmu plynoucího ze zpětného odkupu však v daném ustanovení (tj. v § 36 odst. 2 ZDP) řešen není. Podle § 36 odst. 2 písm. a) ZDP se v případě fyzických osob použije zvláštní sazba daně ve výši 15 % na "rozdíl mezi vyplacenou jmenovitou hodnotou dluhopisu včetně vkladního listu nebo vkladu jemu na roveň postaveného a emisním kursem při jejich vydání". Předmětné ustanovení však narozdíl od § 8 odst. 2 písm. a) ZDP výslovně nezmiňuje situaci zpětného odkupu. Je zde tedy zřejmý jazykový rozpor mezi ustanovením § 8 odst. 3 ZDP a § 36 odst. 2 písm. a) ZDP.

S ohledem na výše uvedené se tedy jeví jako klíčová otázka, jak interpretovat ustanovení § 8 odst. 2 písm. a) ZDP. V úvahu připadají dva možné výklady. Podle prvního možného výkladu věta před středníkem v předmětném ustanovení zahrnuje i situaci zpětného odkupu. V takovém případě příjem ze zpětného odkupu je příjmem dle § 8 odst. 2 písm. a) ZDP věty před středníkem a věta za středníkem pouze upřesňuje výpočet výše takového příjmu. Na základě této interpretace by příjem ze zpětného odkupu podléhal 15% srážkové dani (příjem ze zpětného odkupu by byl upraven v § 36, přičemž výše tohoto příjmu by byla vypočtena podle § 8). Podle druhého možného výkladu zahrnuje věta před středníkem pouze situaci, kdy dochází ke splacení dluhopisu, a věta za středníkem rozšiřuje okruh příjmů spadajících do předmětného ustanovení. Jinými slovy, příjem ze zpětného odkupu je příjmem dle § 8 odst. 2 písm. a) ZDP věty za středníkem. Na základě této interpretace by naopak příjem ze zpětného odkupu nepodléhal srážkové dani (příjem ze zpětného odkupu by nebyl upraven v § 36).

Jsme toho názoru, že jazykový výklad jednoznačně odpovídá druhé z možných interpretací. Dále se domníváme, že nelze v posuzovaném případě použít systematický výklad. Posuzovaný druh příjmu je obsažen pouze ve dvou ustanoveních (§ 8 odst. 2 písm a) ZDP a § 36 odst. 2 písm a) ZDP). Vzhledem k existenci pouze jazykového výkladu je tedy nutné využít doplňkové výkladové metody.

Teleologický výklad zkoumá účel a smysl právní normy. Účelem samotné srážkové daně je, zejména ve vztahu k příjmům plynoucím fyzickým osobám, zjednodušit výběr daně. Fyzické osoby totiž nejsou z titulu příjmů podléhající konečné srážkové dani povinny podávat daňové přiznání. S ohledem na tento cíl by bylo možné dojít k závěru, že podle teleologického výkladu podléhá příjem ze zpětného odkupu srážkové dani.

Naproti tomu historický výklad zkoumá úmysl zákonodárce při přijímání právní normy. Podíváme-li se na historický vývoj § 36 odst. 2 písm a) ZDP, zjistíme, že zkoumaná část textu byla do ustanovení § 36 vtělena až zákonem č. 261/2007 Sb., a to s účinností od 1. ledna 2008. Ustanovení § 36 ZDP účinné před 1. lednem 2008 hovořilo pouze o úrokovém příjmu z dluhopisu, a to navzdory tomu, že ustanovení § 8 odst. 2 písm. a) ZDP existovalo de facto v nezměněné podobě i před tímto datem. Důvodová zpráva k zákonu č. 261/2007 Sb. v této souvislosti uvádí: "Navrhovaná úprava pro právní jistotu zpřesňuje, že na rozdíl mezi vyplacenou jmenovitou (nominální) hodnotou dluhopisu včetně vkladního listu nebo vkladu jemu na roveň postaveného a emisním

kursem při jejich vydání je aplikována daň vybíraná srážkou podle zvláštní sazby daně, a to ve výši 15%". Důvodová zpráva tedy nejen, že nehovoří o zpětném odkupu, ale výslovně zmiňuje, že se jedná pouze o zpřesnění dosavadní úpravy ZDP (Z té přitom jednoznačně vyplývalo, že posuzovaný druh příjmu nepodléhá srážkové dani, neboť se nejedná o úrokový příjem). V této souvislosti poukážeme na skutečnost, že tzv. zpřesňující novelu (tj. novelu, která nemění smysl dosavadní zákonné úpravy) připustil i Nejvyšší správní soud (např. 1 Afs 85/2008-97). Na základě historického výkladu lze tedy dojít k závěru, že příjem ze zpětného odkupu nepodléhá srážkové dani.

S ohledem na výše uvedené se domníváme, že jazykový výklad spolu s výkladem historickým převáží nad výkladem teleologickým. Lze tedy uzavřít, že příjem plynoucí fyzické osobě ze zpětného odkupu dluhopisu nepodléhá srážkové dani. Poplatník je tedy povinen zahrnout tento příjem (vypočtený jako rozdíl mezi prodejní cenou a emisním kursem ve smyslu § 8 odst. 2 písm. a) ZDP) do dílčího základu daně z kapitálového majetku.

Fyzická osoba – český daňový nerezident

Příjmy daňového nerezidenta podléhají dani z příjmů fyzických osob dle ZDP pouze, pokud jsou považovány za příjmy ze zdrojů na území České republiky. Rozsah těchto příjmů je vymezen v § 22 ZDP. V tomto ustanovení však příjem ze zpětného odkupu dluhopisu výslovně zakotven není.

V praxi se mezi odbornou veřejností vyskytují názory, že by tento příjem měl být podřazen pod § 22 odst. 1 písm. g) bod 4 ZDP jako "úrok a jiný výnos z investičního nástroje", případně pod § 22 odst. 1 písm. g) bod 7 ZDP jako "příjem z prodeje investičního nástroje". Avšak jak bylo uvedené výše, příjem ze zpětného odkupu dluhopisu představuje pro účely ZDP speciální kategorii příjmu (tj. nejedná se o úrokový příjem plynoucí z investičního nástroje, ani příjem z prodeje investičního nástroje).

Lze tedy uzavřít, že příjem ze zpětného odkupu plynoucí fyzické osobě, která není českým daňovým rezidentem, není příjmem ze zdrojů na území České republiky a nepodléhá dani z příjmů.

Závěr

Příjem plynoucí fyzické osobě – českému daňovému rezidentovi ze zpětného odkupu dluhopisu nepodléhá srážkové dani. Poplatník je tedy povinen zahrnout tento příjem (vypočtený jako rozdíl mezi prodejní cenou a emisním kursem ve smyslu § 8 odst. 2 písm. a) ZDP) do dílčího základu daně z kapitálového majetku. Naproti tomu, příjem plynoucí fyzické osobě – českému daňovému nerezidentovi ze zpětného odkupu dluhopisu nepodléhá dani z příjmů.

Návrh opatření

Po projednání na Koordinačním výboru doporučujeme příspěvek spolu se stanoviskem Generálního finančního ředitelství vhodným způsobem publikovat.

Stanovisko Generálního finančního ředitelství

Souhlasíme s názorem předkladatele, že příjem ze zpětného odkupu dluhopisu

- je příjmem z prodeje cenného papíru a nikoli příjmem úrokovým,
- představuje speciální kategorii příjmu, který je definován v § 8 odst. 2 písm. a) zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „ZDP“) a tudíž na takový příjem nelze aplikovat § 10 odst. 1 písm. b) ZDP.

Narozdíl od předkladatele však zastáváme názor, že příjem ze zpětného odkupu dluhopisu plynoucí ze zdrojů na území České republiky

- je podle § 8 odst. 3 ZDP samostatným základem daně pro zdanění zvláštní sazbou daně, a to spolu s úrokovým příjmem a jinými výnosy uvedenými v tomto ustanovení zákona,
- se zdaňuje zvláštní sazbou podle § 36 ZDP.

Jako argument uvádíme, že ustanovení § 8 odst. 2 písm. a) ZDP je nutno aplikovat jako celek, jinak by jednotlivé věty postrádaly smysl. Podle toho věta před středníkem, která zní

„Za příjmy z kapitálového majetku se dále považují
a) rozdíl mezi vyplacenou jmenovitou (nominální) hodnotou dluhopisua emisním kursem při ...vydání;“

zahrnuje i situaci zpětného odkupu dluhopisu a věta za středníkem, která zní:

„; v případě předčasného zpětného odkupu se použije místo jmenovité hodnoty cena zpětného odkupu“

stanovuje zvláštní způsob výpočtu výše zdanitelného příjmu z kapitálového majetku v případě, že se jedná o příjem plynoucí ze zpětného odkupu dluhopisu.

Předkladatel zkoumá historický vývoj ustanovení § 36 odst. 2 písm. a) ZDP a zdůrazňuje, že část textu (podtrženo), která zní

„Zvláštní sazba daně z příjmů plynoucích ze zdrojů na území České republiky pro poplatníky uvedené v § 2, činí 15% , a to ...z rozdílu mezi vyplacenou jmenovitou hodnotou dluhopisua emisním kursem při..vydání,“

byla do § 36 ZDP vložena až s účinností od 1. ledna 2008 (zákonem č. 261/2007 Sb.), ale znění § 36 ZDP, účinné před uvedeným datem, hovořilo pouze o úrokovém příjmu z dluhopisů.

Předkladatel dále cituje důvodovou zprávu k zákonu č. 261/2007 Sb., kde je uvedeno, že:

„navrhovaná úprava pro právní jistotu zpřesňuje, že na rozdíl mezi vyplacenou jmenovitou (nominální) hodnotou dluhopisua emisním kursem ... při vydání...je aplikována daň vybíraná srážkou podle zvláštní sazby daně ...“

Ze shora uvedeného a z toho, že předmětná důvodová zpráva neobsahuje žádnou zmínku o zdanění příjmu ze zpětného odkupu dluhopisů předkladatel dovozuje, že takový příjem nepodléhá srážkové dani.

Předkladatel činí závěr, že příjem plynoucí ze zpětného odkupu dluhopisu, vypočtený jako rozdíl mezi prodejní cenou dluhopisu a emisním kursem podle § 8 odst. 2 písm. a) ZDP, je poplatník povinen zahrnout do dílčího základu daně z příjmů fyzických osob z kapitálového majetku (§ 8 ZDP) a uvést v daňovém přiznání.

Se závěrem předkladatele však nelze souhlasit, jelikož sám zákonodárce v důvodové zprávě k navrhované změně § 36 ZDP uvádí, že se jedná pouze o zpřesnění zákona. Pojem „zpřesnění zákona“ lze podle judikatury NSS akceptovat, pokud nové znění zákona nemění smysl dosavadní úpravy.

Podle § 2 zákona č. 190/2004 Sb., o dluhopisech, v platném znění, je dluhopis zastupitelný cenný papír, s nímž je spojeno právo na splacení dlužné částky a povinnost emitenta toto právo uspokojit.

Nelze zpochybnit, že ustanovení § 8 ZDP po celou dobu platnosti zákona obsahovalo úpravu, podle které příjem z kapitálového majetku, definovaný jako rozdíl mezi vyplacenou jmenovitou hodnotou cenného papíru (v případě zpětného odkupu rozdíl mezi cenou zpětného odkupu) a prodejní cenou cenného papíru při jeho vydání, představoval samostatný základ pro zdanění zvláštní sazbou daně.

Skutečnost, že v ustanovení § 36 ZDP, ve znění platném do 31.12.2007, nebyla pro příjem z prodeje cenného papíru, respektive pro jeho zpětný odkup, uvedena konkrétní výše zvláštní sazby daně neznámá, že tento příjem nepodléhá srážkové dani.

Máme za to, že pokud ZDP v jednom ustanovení (§ 8 ZDP) zavedl, že určitý příjem (ze zpětného odkupu dluhopisu) má být samostatným základem pro zdanění srážkou podle zvláštní sazby daně a současně v témže nebo jiném ustanovení (§ 36 ZDP) neurčil výši zvláštní sazby daně pro tento příjem, pak lze konstatovat, že taková zákonná úprava byla neúplná, nedostatečná nebo jinak řečeno nepřesná. Za této situace bylo zcela legitimní, že zákonodárce shora uvedeným způsobem upravil ustanovení § 36 ZPD tak, aby byla zřejmá zvláštní sazba daně pro příjem z prodeje/zpětného odkupu dluhopisu a tuto úpravu v důvodové zprávě k zákonu č. 261/2007 Sb., označil jako zpřesnění ZDP.

Podle našeho názoru současné znění ZDP již neposkytuje prostor k pochybám ohledně způsobu zdanění příjmu z prodeje/zpětného odkupu dluhopisu a jednoznačně stanoví, že se tento příjem zdaňuje srážkou podle zvláštní sazby a určuje také výši této zvláštní sazby.

Pokud jde o příjem ze zpětného odkupu dluhopisu před splatností plynoucí fyzické osobě - nerezidentovi, nelze souhlasit se závěrem předkladatele, že nejde o příjem ze zdrojů na území České republiky a tento nepodléhá dani z příjmů.

Tento příjem je naopak nutné považovat za příjem uvedený v § 22 odst. 1 písm. g) bod 7 ZDP, neboť jej lze zahrnout pod pojem „příjmy z prodeje ... investičních nástrojů podle zvláštního právního předpisu“. Tímto zvláštním právním předpisem je zákon č. 256/2004 Sb. o podnikání na kapitálovém trhu, ve znění pozdějších předpisů. Podle § 3 odst. 1 tohoto zákona jsou investičními nástroji mj. investiční cenné papíry, podle § 3 odst. 2 jsou těmito investičními cennými papíry také dluhopisy.

To tedy znamená, že příjem ze zpětného odkupu dluhopisu před splatností plynoucí fyzické osobě - nerezidentovi je příjmem nerezidenta ze zdrojů na území České republiky a jako takový podléhá dani z příjmů.

Režim zdanění může být modifikován případnou existující smlouvou o zamezení dvojího zdanění, kdy je aplikován především čl. 13 dle Modelové daňové smlouvy OECD, konkrétně odstavec 5, podle kterého tento příjem podléhá zdanění v zemi rezidence zcizitele (prodávajícího).

Generální finanční ředitelství je z výše uvedených důvodů toho názoru, že příjem ze zpětného odkupu dluhopisu před splatností plynoucí fyzické osobě – rezidentovi České republiky je příjmem z kapitálového majetku dle §8 ZDP a podléhá zvláštní sazbě daně dle §36 ZDP. Příjem ze zpětného odkupu dluhopisu před splatností plynoucí fyzické osobě - nerezidentovi je příjmem nerezidenta ze zdrojů na území České republiky a jako takový podléhá dani z příjmů.